

Kukorelly Endre

Minden tisztességes és vértől csöpögő

RECITATIVO

„Minden tisztességes és vértől csöpögő melodrámban az a színpadi szokás, hogy a komikus és tragikus jelenetek oly szabályos rendszerben váltakoznak, mint a vörös és fehér csíkok egy jól füstölt zsíros-húsos oldalszalonnában.”

(Dickens/Szentkuthy Miklós)

„Hát valaki prezentáljon falat is; legyen rajta egy kis méz, egy kis sár, egy kis habarcs, amivel jelentse, hogy ő fal; és tartsa így az ujjait, a nyíláson aztán susoghat Pyramus meg Thisbe.”

(Shakespeare/Arany)

Ki van iktatva a kortárs irodalom a színházból.

Nagyjából.

Nagyjában-egészében.

Nem ez a program: ám az nem program.

Érdektelenségből, cinizmusból, és ez veszélyes: annyira az, hogy föl sem igen tűnik, nem is látszik annak.

Komikus és tragikus.

Szánalmas.

A kivételek gyengítik a szabályt, van olyan, hogy Katona József pályázat, és létezik A Magyar Dráma Napja, ad notam Nőnap: emberek és nők, dráma és magyar dráma.

A M. Dr. Napján felolvasták a Pestiben Erdős Virág dolgozatát, Szikora pedig beszélgetett Bartissal.

És rendezett volt egy Esterházy-szöveget.

Lőrinczy Attila Márton Lászlóval párbeszél, akinek *Nagytratorók*-trológiáját Csizmadia Tibor elővette Egerben, és Eszenyi Enikő fölkérte az *Othello* fordítására.

Nem darabíráásra, hanem akkor már, ha Márton, legyen inkább Shakespeare, és ez is valami.

Mondta nekem a beszélgetés utáni szünetben Márton Laci, le nem írható mosollyal.

Leírhatatlan mosollyal.

De legyen benne poén, sok-sok poén, ne kevés poén, ez volt a nyomatékos kérés, mert Vígszínház, ezervalamennyi fizető néző, majdnem mint egy MTK-Vasas meccsen.

Mármint az *Othello*ba írjon poénokat, ne *A windsori Vígnők*be.

A történet amúgy Giovanni Battista Giraldi *Száz regéből* való, Disdemona jelentése szerencsétlen, és az az erkölcsi mondanivaló, hogy európai nőknek botorság hozzámenni más fajok fiaihoz.

Olykor itt-ott elő lesz kotorva, hogy csak úgy porzik, a *Döglött aknák*, a *Komámasszony*, a *Körmagyar* vagy az *Egy szerelem*, adják mindenütt a *Prahot*, *Portugált* a *Katonában*, Kárpáti Pétert (Novák Eszter), Háyt (Bérczes László) és Remélem Kifelejték Néhány Kollégát hébe-hóba, Garaczit a lehető legkisebb színpadokon, KoMa társulat a lehető legkisebb színpad nélkül, működik néhány gyerekdarab, volt pár évig színházigazgató és művészeti vezető Bereményi és Spiró, Tasnádi *Tranzitját* Bodó Viktor rendezi Kölnben, a *Bárka* ját-szani kezdi Nádist, no meg Pintér Béla a sajátjait.

Visky és Vinnai, Szabó Bori és Érsek-Obádovics Merci, évi majd' 800 előadásból max. 1-2 tucat, nem számoltam össze, valaki számolja össze.

Sose volt így.

Értve ez alatt a világtörténelmet, a színház a legkörtársabb művészet, képtelenség *nem* akár efemer, de itt és most, napra stb. kész darabokat bemutatni, szinte mindig csak kortársakat játszottak Aiszkhülosztól Molnár Ferencig.

Herczeg Ferencig.

Túlzok: és ez még semmi.

A művészet kortárs: haláluk után a legnagyobbak is azonnal takarásba kerültek, Bachot Mendelssohn, Shakespeare-t Lessing ásta ki.

Tróját Schliemann, pontosabban Trója I és II-t, mert a valószínűleg homéroszi Trója VI/h-VII/a-t Korfmann.

A művészet, noha ugyanúgy kortárs, mint bármi az életben (közlekedés, kommunikálás, táplálkozás és tisztálkodás), *igazából* mégiscsak a XIX. századi beszédmódokban vagy *otthon*, mert ezt tanultad.

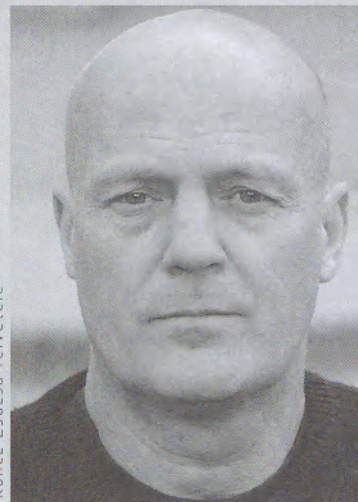
Nem a matematika-fizika-történelem-stb. *történetét*, hanem relatíve kurrens állapotát vesszük az iskolában – csupán a művészetek/irodalom történeti diszciplína.

„A Hamlet is lehet kortárs, ha a rendező beágyazza azt a mai világba, ahogy Bagó Bertalan tette Zalaezerszegen. Az ilyen rendezői megközelítések esetében kevésbé lesz fontos, hogy a szöveget Shakespeare írta, vagy, mondjuk, Térey János – szögezi le Janisch” (V. Nagy Viktória: A „gyáva” színház erős éve. *Heti Válasz*, 2009/23.): de mi az, hogy kevésbé fontos?

Mi az, hogy VagyMondjukTérey?

A *Hamlet*, nincs az a korszerűsítő-korszerűsködő beágyazás meg farmercucc, nem (lehet) kortárs, és igenis fontos, hogy Shakespeare vagy, mondjuk, Térey – szögezem le, de ne akarj mindenképp félreérteni: nem szer-

Kontcz Zsuzsa felvétele

zőket mérícskélek nagyság szerint, nem minőségileg fontoskodok.

Hanem, hú, ez nehéz lesz így, szóval egyszerűen *piaci*, nemzetgazdasági és népboldogító szempontból.

Halandóság, kedélyállapot, népszaporulat, depresszió- és unalom-quociens, mihez kezdjen az életével a magyar-szempontból.

Azért, hogy *de tényleg mindenki* szokjon hozzá műalkotások fogyasztásához, szokjon hozzá, és ne szabaduljon, süppedjen bele, kattanjon rá, mint frontkatonák cigaretta nélkül, ne bírja ki, ha kell – ne kelljen –, inkább a kenyérről mondjon le miatta.

Magas kultúra mint *megannyi* munkahely, életfogytig tartó teljes foglalkoztatottság, 14stb. havi nyugdíj, ellátmány, pótlék és segély.

Ez nincs.

El van véve, meg van vonva.

Mert, röviden mondva, a nevelődés, az iskolával az élen, lebeszél róla, sőt elijeszt attól, hogy nagy művek befogadása primer élvezet.

Mindenképp leszoktat, nem szoktat rá: minden vonatkozásban az élet „kortárs zajaival” vagyunk körülveve, csupán a(mit) művészet (gyanánt kapunk, az) halott.

Múzeum, régi, bronzba szobort bácsik produktuma, hozzányúlni csak óvatosan, leporolni, és csodálni, mennyire *érvényes*.

Ahhoz képest.

Hogy mekkora szakállá vagyon.

Jó, és kicsit még csodálom is öt percig, aztán szevasz. Pedig.

Pedig élvezni mindenki képes, az élvezet nem okosság-, sem műveltségfüggő, a mű egyszerű drog, vagy jó, bonyolult drog, szintetikus ajzószer, élvezete minden ember számára adott(ság), ha megtanulja: ha *időben jól* kap, rákap a szervezete.

Ha *olyat* kap, amiben – nyelv, szerkezet, téma, probléma – magára ismer: magába lát, magában sír, magán nevet.

Persze *tisztelni* is képes, fölfele pislogni, óriásokhoz képest törpe lenni, *nekem ez magas* ügyeken ámuldozni, és bealudni az unalomtól.

Ha perceken belül nem térünk vissza a *művészet = régi (poétikák) bűvöletből, a tuti, ami régi, legföljebb kisé alaposan átszabjuk* gyakorlatból, a művészet végképp az államban és a sznobokban reménykedő, siránkozó művészek belügyévé zsugorodik.

Molière élt – és halt – a színpadon, de szó szerint véve, és mivel Forgách András alias Petri lefordítja és/vagy Parti Nagy átírja, ma is ő él – csak én halok ki, miközben nézem: mert mit is nézek?

Kor- és időszerűsített moliert?

Áthallásosat, hogy aszongya, úrhatnám pógár, jaja, te tök bunkó, első generációs vadkapitalista újgazdag kiscsávó, mennyire egy paraszt állat tapló vagy hozám képest, aki 3000 forintért röhögök rajtad?

Szép csicsásan aktualizált ügy, szinte má’ politizál, humorhegyek meg minden, nemcsak a rendezés (jelmez, díszlet, dizájn), a szöveg is átrakva-transzponálva valami, az eredetihez (tudjuk, „eredeti”) képest radikálisan más, fogyasztóbarátnak vélt beszédmódba.

Vagy épp nulla poétika, *le a költészettel*, az igazgatói szobákban elgondolt virtuális közönség alsó széle közepét célozván, egyfajta értelmiségi győzikeső gyanánt.

Irodalom meg hasonlók, ki vele a színházból, *patvarba* az ilyenekkel.

Mintha épp Shakespeare-ben nem a legnagyobb világirodalom volna *az, ami* (érdekes, csodás, megható, mulatságos, katartikus, szórakoztató, elképesztő), a lehetetlenül sodró, gyönyörű, réges-régi, olykor alig érthető, mégis lenyűgöző dagály, amit Arany János, a legnagyobb magyar író állít elő.

Ezt átírni?

„Mondhatom, igen jó darab és furcsa” (Zuboly) – pont a jó *furcsát* kiütni a dologból?

Hogy maradjon az ilyen-olyan történet így-úgy elmondva: de *miért* elmondva?

Így mi a csoda van elmondva, nyelv és forma nélkül miféle unalomig ismert, kinkeservvel áthallásossá tört-zúzott sztorik?

Miért, mi helyett veszik elő folyvást kényszeresen Calderón de la Barcát vagy Carlo Goldonit?

Ibsent és Csehovot – amúgy kedvenc íróimat –: miért repked a magyar színház égboltozatján le-föl, té s tova megannyi sirály és vadkacsa?

Annyi, de annyi, hogy mingyá’ lövök!

Annyi, hogy, Fodor Gézától lopom, a *Három nővért* egyszerűen be kéne tiltani: vagy jó, komplikáltan, de be.

Jut eszembe Szabó Magda, izé, *Abigél* az Operettben.

Tehát Szabó Magda–Kocsák Tibor–Somogyi Szilárd–Miklós Tibor, full extra kortárs magyar, nagyon *nehezen* ültet meg, ha föl-fölcsendült a zene, úgy kellett magamat lélekben odakötözni, anti-szirenhang-zuhatag, minden tökéletesen csillog-villogott, színpad forgott, mint a ringlispil, széplány-lábak vezényszóra párhuzamosan lengtek, és baromira nem recsegett a mikroport.

Nem beszélve a mondanivalóról, mely megtalálható volt benne.

Ha mikroportot alkalmaznak, az nálam alapból 100% giccsadó.

Nyilván közérdekű adat, mennyi támogatást kapnak a zenés színházak, s akkor tódul is a nép, jegyhez öröklés útján jutsz, szállítják föl busszal a vidéki ifjúságot művészethez szocializálni, vastapsvihar, aztán csábítsd el őket valamelyik *alter* előadásra.

Amúgy, zárójelben mondom, el lehet csábítani őket!

És jó, romlatlan vidék meg ártatlan ifjúság, de ne gondold, hogy a színházba járók zöme komolyan vesz bármit, ami a körutakon és a Nagymező utcán kívül esik, és nem a Katona.

Hogy mond számukra bármit a *hagyományos kőszínházak kontra struktúráján kívüli alternatívok* leosztás, hogy *megvan* nekik a Szkéné, ne hidd, hogy beülnek egy Pintér Bélára, mert igen, pinterbéla meg szkéné, de hol is van az?

Sehol.

A Bárka Konténerébe pedig nem lehet beférni.

Álföldi Róbert darabokat rendelt a Nemzeti számára magyar íróktól, és azok be is lesznek mutatva, szuper, addig is, für alle Fülle, Sperr, Frayn, Rose.

Strauß, Csiky, Racine, Kacsoh, Shakespeare, Weöres, Katona, Móricz, Szophoklész, Myllyaho, Euripidész, Rejtő, Molière, Lázár, Williams, Tábori, Gorkij, Bulgakov, csupa remek szerző, Hamvai némelyikbe beleigazít, és Rátóti előadja Háy szövegeit a Kaszás Attila Teremben.

Ez csak példa volt.

Magyar Nemzeti példa.

És Szorokin/Mundruczó/Kréta kör: A jég.

Kréta kör.

Volt.

Halász Péter meghalt, Jeles nem tudom, mivel foglalkozik.

Szombathelyen rendez, a Schilling/Kréta kör „társadalmi performance”-okat csinál, a nép meg beül a tündérlaki lányokra, vagy macskák, és a 6-os villamoson bemondják, hogy Király.

Király utca, innen gyalogosan is megközelíthető a Madách Színház, pedig.

Pedig 100x inkább ismeretlen mai-magyar szerző ilyen-olyan (jó: rossz), nem lehetséges, hogy ne mai-magyar dolgokról és nyelven írt darabja, mint csiki-raszin-kacsó-szofoklész-vörös.

„Valamennyi dicsőség fogadja ástítasomat.” (Weöres)

A magyar színház nem egyszerűen gyáva, valószínűleg egyáltalán nem gyáva meg nem-gyáva, hanem összevissza van az egész.

Átgondolatlanság, közöny, igénytelenség, kényelem és tutira-menés, nemtörődömség működteti.

Pénzügyi megfontolások.

Lustaság, érdektelenség, féltékenység, vagy hogy is.

Hatalmi beszéd, amibe élő szerző nem is tud nem beleszólni, és azt már nem, ne szójjá' bele, kisöcsi!

Vagy akkor legyél nagyon, de nagyon öreg.

Lassacskán kezdek olyan öreg lenni, azért írom, amit írok, vesd össze mindezt a *Bravó, Sylva!* (SZÍNHÁZ, 2008/7., http://www.szinhaz.net/index.php?option=com_content&view=article&id=33035&catid=1:archivum&Itemid=7) és a *Méden agan* (Jelenkor, 2008/7., <http://jelenkor.net/main.php?disp=disp&ID=1492>) című szövegekkel.

Meg a *Túl fönn* cíművel (Népszabadság, 2008. július 10. <http://nol.hu/archivum/archiv-498398>), mely némiképp válaszol Tompa Gábornak és Csáki Juditnak, akinek rólam az „egyszemélyes »ízlésdiktatúra«” jutott eszébe (Népszabadság, 2008. június 25.).

És hogy „Találgatták a népek, hogy Kukurly vajon az íróbarátai-kollégái darabjait akarta reprezentatív listává gyűrni, vagy csak büntetni például a Katonát, ahol az ő darabja megbukott, vagy csak egyszerűen »kontrában« utazik?” (Magyar Narancs, 2008/25.)

No igen, bukás: egyszer rábeszélte Radnóti Zsuzsa, hogy írjak színdarabot, Bitó László szponzorálta, megírtam, Lőkös Ildikó odaadta Máté Gábornak, Fodor Géza felhívott, a Kamrában játszották, dramaturgoknak köszönhető mindez.

Aztán Zsámbéki levette.

Dramaturgokon múlik.

Rendezőn, igazgatón, a pozícióba került férfi mentálisán nem: ott nemigen látszik átmenni magától bármi.

Belefullad a hiúságba vagy mibe, nem is tudom: a le-szólós, lefelé beszélő, a status quo, a Treuga Dei föl-rúgásában ellenérdekelt, kifelé-lefelé arrogáns és nagyarcú, titkárnökkel védett irodában terpeszkedő-ásítózó, az affirmatív kritikával, sokszor akár nemzetközi elismerésekkel, legalább az estéről estére felcsattogó vastapsal takarózó, népszórakoztatásra hivatkozó, a kijárt út-

tól való letérés kockázatát, a váratlant ügyesen kerülő, tutista életvezetésbe.

Vastaps, úristen, egyszer ne állna össze!

2007. május 23. és 2008. március 31. között 183 vastapsot hallgattam végig, lévén szerencsém ennyi előadást látni a POSZT-ra válogatandó.

A váratlanról pedig még annyit: 1986 tavaszán együtt ültünk Ascher Tamással Erdély Miklós, a Váratlan Nemzetőr (nem fejtem ki, lásd: Váratlan nemzetőr, in: *A '84-es kijárat* 1. 1989) betegágya mellett, aki engem kért föl *Toborzó* című költeménye elmondására.

El is mondtam március 10-én a Radnóti Színpadon, házígazda Bálint András, rendezte Ascher.

Aztán Erdély meghalt.

A dramaturg (nem) (ne legyen) a rendező barátja.

A dramaturg nő.

Igazi.

Igazán.

Aki, tudom, jó.

Jól, mindent *jobban*, érzékenyebben, finomabban tud, tudja, hogy az empátia nem gyengeség, a gyengédség nem gyöngeség, engedni nem feladás.

A dramaturg nem kortárs színdarabokat keres, hanem kortárs irodalmat olvas, átállt az írók oldalára, belép közéjük, ő is az, rákad egy költőre, és ráveszi őt, -itatja, -pénzeli, rábeszéli a színházra: a rendezőt pedig a költőre.

Tudja, hogy a szerzőt nem kiutálni, épp hogy bevonni, egyenesen *alkalmazni* kéne.

2 mondattal meggyőzi igazgatóját.

Ő igazgat.

Addig vacakol a szöveggel, amíg kell, amíg az le nem nyomja az *Ivanovot*.

Le is nyomja, nyugi.

Ascher ugyanúgy néz ki, mint negyed évszázada, ez tetszik nekem, szevasz, szevasz, kész, mosolygunk, ez is tetszik, *kor, társ, nem?*

„Ugyan, Szókratész – mondta Agathón –, csak nem képzeled, hogy annyira el vagyok telve a színházzal, hogy ne tudjam: az értelmes ember számára néhány okos ember félelmetesebb az oktalanok sokaságánál!” (Platón: *Lakoma*)

Szoktam színházba járni.

Hogy miért is járok színházba? hát, jó szagok, színpadszag, sok szépség, hangzatok, akik ott dolgoznak, sokat dolgoznak.

Helyesek.

Hátha.

A művészet fontos dolog. „És ha neked nem, hát nekem.

És ha neked ez nem képez művészetet / Kedves Ernő: hát akkor” (Karinthy Frigyes: *Nihil. Recitativo*)

Néha kapok meghívást, megkérnek, sőt föl, izgat, remény, talán, igen, nem.

„Miért nem járok színházba? Az előadott darabok életelenek, unalmasak, más szóval nem tárják fel a kor való-ságához kapcsolt formában az igazi szenvedélyeket”, így József Attila (*Független Színpad*, 1937).

Meg még „az indokolatlanul magas árakat kérő ruhatár”.

2009. szeptember 29.